

Вимірюйте
усе доступне вимірюванню
й робіть недоступне вимірюванню
доступним.

Галілео Галілей

ISSN 2307-2180

Метрологія

та прилади

№ 6(44), 2013

Науково-виробничий журнал

Журнал зареєстровано:
у Державній реєстраційній
службі України, свідоцтво серія
КВ № 20033-8933ПР від 17.05.2013;
у Вищій атестаційній комісії України,
Постанова Президії **ВАК**
№ 1-05/2 від 10.03.2010

Журнал **включено** до Міжнародної
наукометричної бази даних
Index Copernicus, лист від 08.03.2013

Засновники:

Академія метрології України,
Харківський національний
університет радіоелектроніки (ХНУРЕ),
ТОВ виробничо-комерційна
фірма «Фавор»

Видається з **2006** року
Передплатний індекс **92386**

Редакційна колегія:

Большаков В. Б., д. т. н., с. н. с.
Варша З., д. т. н., Польща
Величко О. М., д. т. н., проф.
Віткін Л. М., д. т. н., проф.
Володарський Є. Т., д. т. н., проф.
Гінзбург М. Д., д. т. н., проф.
Грищенко Т. Г., д. т. н., с. н. с.
Гудрун В., д. т. н., Німеччина
Домницький Р. А.
Жагора М. А., д. т. н., проф., Білорусь
Захаров І. П., д. т. н., проф.
Зенкін А. С., д. т. н., проф.
Коломієць Л. В., д. т. н., проф.
Крюков О. М., д. т. н., проф.
Кузьменко Ю. В.
Маловик К. М., к. т. н., доц.
Мачехін Ю. П., д. т. н., проф.
Назаренко Л. А., д. т. н., проф.
Несємаков П. І., к. т. н.
Петришин І. С., д. т. н., проф.
Радєв Х., д. т. н., проф., Болгарія
Рожнов М. С., к. х. н., с. н. с.
Руженцев І. В., д. т. н., проф.
Скубіс Т., д. т. н., проф., Польща
Столярчук П. Г., д. т. н., проф.
Сурду М. М., д. т. н., проф.
Туз Ю. М., д. т. н., проф.
Хакімов О., д. т. н., проф., Узбекистан
Чалий В. П., к. т. н., с. н. с.
Черепков С. Т., к. т. н., доц.
Чуновкіна А. Г., д. т. н., Росія

Редакційна група:

Головний редактор Фісун В. П.
Відповідальний редактор Чепела В. М.
Науковий редактор — відповідальний
секретар Винокуров Л. І.
Дизайнер-верстальник Зайцев Ю. О.

Журнал **рекомендовано до друку**
вченою радою ХНУРЕ
(протокол №27 від 27.12.2013)

Видавець ВКФ «Фавор»

Адреса редакції:

61002, Харків, вул. Митрофанівська, 40;
Тел.: (057) 780-78-00, (095) 00-68-665
E-mail: mp@metrology.kharkov.ua
<http://www.metpriladi.com/>

Підписано до друку 30.12.2013.
Формат 60×84/8. Папір крейдований.
Ум. друк. арк. 8,43. Обл.-вид. арк. 7,13.
Друк офсетний. Тираж 450 прим.
Замовлення № 49

© «Метрологія та прилади», 2013

Закінчується 2013 рік... Світ вступає у Новий, 2014, як завжди, з вірою у краще майбутнє, згадуючи найвизначніші події року минулого. Головною з них, безсумнівно, є те, що людству вдалося уникнути багатомасштабної війни, загроза якої була достатньо високою.

Україна у минулому році, як ніколи, була близькою до реалізації свого стратегічного курсу на євроінтеграцію. І хоча в останній момент було взято паузу в переговорному процесі щодо асоціації з Європейським Союзом, значну роботу в цьому напрямі сторони виконали. Істотна її частина припала на українських метрологів та стандартизаторів, у першу чергу, стосовно узгодження вітчизняних технічних регламентів і стандартів з вимогами європейськими.

Важливим став 2013 рік для журналу «Метрологія та прилади». У березні видання включено до Міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus.

З надією на подальше підвищення рівня публікацій та авторитету журналу, редакція та редколегія щиро вітають своїх читачів і авторів, усіх працівників метрологічної та приладобудівної галузей з Новим, 2014 роком!

Здоров'я, щастя, добробуту, вагомих наукових і виробничих здобутків, здійснення творчих і особистих планів Вам у Новому році!

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Несжмаков П., Павленко Ю., Назаренко Л.

На шляху до нового визначення кельвіна3On the Road for Kelvin New Determination

TRENDS AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT

Neiezhmakov P., Pavlenko Yu., Nazarenko L.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Сергієнко Р.

Засідання ТК 1.10

COOMET «Термометрія й теплофізика»10Meeting of COOMET TC 1.10

INTERNATIONAL COOPERATION

Sergienko R.

Meeting of COOMET TC 1.10

НАЦІОНАЛЬНА ЕТАЛОННА БАЗА

Рожнов М., Глебов А., Гаврилкін В., Тимошенко Я., Гаврилкін М.

Стан і перспективи розвитку еталонної бази

національної метрологічної

системи вимірювань складу, властивостей,

кількості речовин і матеріалів, обліку енергоносіїв11Materials and Substance Amount, Energy

NATIONAL METROLOGICAL STANDARDS BASE

Rozhnov M., Gleybov A., Gavrylkin V., Tymoshenko Ya., Gavrylkin M.

The Current Situation and Perspectives of Measurement

Standards for the National Metrological System

for the Measurements of Composition, Properties,

Materials and Substance Amount, Energy

ЕНТРОПІЙНИЙ АНАЛІЗ

Мачехін Ю., Курської Ю.

Особливості ентропійного аналізу результатів

вимірювань у нелінійних динамічних системах17Features of Entropy Analysis of Measurement Results

ENTROPY ANALYSIS

Machehin Yu., Kurskoy Yu.

Features of Entropy Analysis of Measurement Results

in Nonlinear Dynamical Systems

МЕТОДИ ТА МЕТОДИКИ

Коцюба А., Згуря В.

Оцінювання придатності (валідація) методик

випробування та калібрування: деталізація вимог22Validation of methods of testing and calibration:

METHODS AND PROCEDURES

Kotsuba A., Zgurya V.

Validation of methods of testing and calibration:

detailing requirements

ПОВІРКА ТА КАЛІБРУВАННЯ

Лясковец К., Онищенко В.

Градуировка (определение вместимости)

топливных танков судов с учётом особенностей

их конструкции и изменением посадки судна25Calibration (the Volume Determination)

Lyaskovets K., Onishchenko V.

Calibration (the Volume Determination)

of Vessels Fuel Tanks,

Taking Into Account Their Structure.

VERIFICATION AND CALIBRATION

БЕЗДЕМОНТАЖНИЙ КОНТРОЛЬ

Щапов П., Камбаєв І.

Бездемонтажний контроль похибок

вимірювального перетворення за випадковими

сигналами вимірювальної інформації32Non-disassembling control of measuring

conversion errors based on random signals

of measurement information

NON-DISASSEMBLING CONTROL

Shchapov P., Kambaev I.

Non-disassembling control of measuring

conversion errors based on random signals

of measurement information

ПОХИБКИ ТА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Ганжала О., Михайлова І., Удовенко О.

Розрахунок невизначеностей вимірювань

механічних характеристик металів

та сплавів у процесі випробувань на розтяг36Calculation of Measuring Uncertainties

Ganzhala O., Michailova I., Udovenko O.

Calculation of Measuring Uncertainties

for Mechanical Characteristics of Metals

and Alloys During Tension Test

ERRORS AND UNCERTAINTY

ЗАКОНОДАВЧА МЕТРОЛОГІЯ

Черепков С., Несвідоміна Л., Потоцький І.

Законодавчі й організаційні аспекти

створення (удосконалення) державних еталонів,

забезпечення відтворення і зберігання ними

одиноць вимірювань та їх значення для України42Legislative and Organizational Aspects

Cherepkov S., Nesvidomina L., Pototskyi I.

Legislative and Organizational Aspects

of Creation (Improvement) of State Standards,

Assurance by Them of Measuring Units Generation

and Maintenance and their Importance for Ukraine

LEGAL METROLOGY

ІНТЕРНЕТ-МЕТРОЛОГІЯ

Квасніков В., Хаєїн Т.

Концепція повірки координатно-вимірювальних

машин через інтернет48A Conception of the Cmm's Inspection

INTERNET-METROLOGY

Kvasnikov V., Haein T.

A Conception of the Cmm's Inspection

Via Internet

НАНОМЕТРОЛОГІЯ

Ковальчук В., Маслій О., Афанасєєва О.

Кластерна модифікація аморфної матриці54Cluster's Modification of Amorphous Matrix

NANOMETROLOGY

Kovalchuk V., Maslyi O., Afanasyeva O.

Cluster's Modification of Amorphous Matrix

ХІМІЧНА МЕТРОЛОГІЯ

Калинюк Н.

Визначення вмісту кисню у кремнії58Determination oxygen of content in silicon

CHEMICAL METROLOGY

Kalyniuk N.

Determination oxygen of content in silicon

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Сапожніков М., Чужикова-Проскурніна О.

Вплив сгенерованої послідовності псевдовипадкових

рівномірно розподілених чисел на похибку

виконання операції ймовірного множення67The Impact of Generated Sequence of Uniformly

Distributed Pseudorandom Numbers on the Uncertainty

of the Probabilistic Multiplication Operation

INFORMATION TECHNOLOGY

Sapozhnikov M., Chuzhikova-Proskurnina O.

The Impact of Generated Sequence of Uniformly

Distributed Pseudorandom Numbers on the Uncertainty

of the Probabilistic Multiplication Operation

ВІТАЄМО ЮВІЛЯРІВ

До 60-річчя Сергія Тимофійовича Черепкова70To the 60th anniversary of S.T. Cherepkov

WELCOME

ДО ВІДОМА АВТОРІВ

Вимоги до матеріалів,

які надаються для опублікування

у журналі «Метрологія та прилади»71Requirements to materials,

AT INFORMATION OF AUTORS

which are presented for publication

in journal «Metrology and Instruments»

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ

План набору слухачів на 2014 рік72State Enterprise for Year 2014

TRAINING EXPERTS

ІНФОРМАЦІЯ

31, 35

INFORMATION

Yu. Machehin, Doctor of Technical Science, Professor, Chief of Physical Foundations of Radioelectronics Department, Kharkov National University of Radioelectronics,

Yu. Kurskoy, Candidate of Technical Science, Assistant Professor of Labor Protection, Standardization and Certification Department, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy, Kharkov

Ю. Мачехін, доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри фізичних основ радіоелектроніки, Харківський національний університет радіоелектроніки,

Ю. Курської, кандидат технічних наук, доцент кафедри охорони праці, стандартизації та сертифікації, Українська інженерно-педагогічна академія, м. Харків

This article is the first from the group of publications about new metrological tasks. The article contains the arguments for using entropy analysis during creation new specific approaches and models for measurements in real-world nonlinear dynamical systems. The presenters offer special measurement model and measurement results analysis model that based on the main principles and concepts of dynamical chaos theory and fractal representations of the real systems behavior. The example of entropy analysis of measurement results in nonlinear dynamical systems is represented. It is shown that using entropy analysis will allow to use the modified Concept of expression of uncertainty of measurements in real-world, open, dissipative, chaotic systems.

Представлена стаття є першою із серії публікацій, присвячених принципово новим метрологічним задачам. У ній обґрунтована необхідність використання ентропійного аналізу для створення спеціальних підходів і моделей аналізу результатів вимірень у реальних нелінійних динамічних системах. Запропоновано моделі вимірювання і аналізування результатів вимірень побудовані на основних принципах і поняттях теорії динамічного хаосу і фрактальних представленнях структури таких систем. Подано приклад ентропійного аналізу результатів вимірення у нелінійних динамічних системах. Показано, що застосування ентропійного аналізу результатів вимірень дозволить використати модифіковану Концепцію вираження невизначеності вимірювання в умовах відкритих і дисипативних, хаотичних систем.

Yu. Machehin

Yu. Kurskoy

Most of the real-world systems are open, dissipative and nonlinear dynamical systems (NDS). The states of such systems are characterized by a group of dynamical variables (DV) ($X^1(t), X^2(t), \dots, X^n(t)$) (generally for n -dimensional space).

The DVs values at any time t_i relate to the initial values $(X^1(t_0), X^2(t_0), \dots, X^n(t_0))$ by the evolution function of dynamical system F [1]:

$$F(X^1(t_0), X^2(t_0), \dots, X^n(t_0)) \rightarrow (X^1(t), X^2(t), \dots, X^n(t)).$$

In general case the DVs behavior during the time can be regular or chaotic according to the NDS properties and their initial conditions.

Analysis of the measured quantity values of DVs by the standpoints of the classical metrology approaches is possible only in case of regular or stationary behavior of system. If NDS behavior is classified like the "dynamical chaos", measurement, process and analyze of the measured quantity values are able only with using new methodological basis.

The classical models of measurement, process and analyze of the measured quantity values are based on two key physical positions:

- measured physical quantity can be represented by a single value, the values of physical quantities in transition or dynamical processes can be described by mathematical equations, that also ensures the uniqueness of the physical quantity value;
- physical quantities of systems are ergodicity values and, as a consequence, measured quantity values are ergodicity values too and their allocation is random [2].

However, DVs of NDS can't be characterized by a single value and DVs behavior can't be described by deterministic equation. The examples of successful description of real systems behavior by equations (a recovery of evolution function for dynamical system F) are very rare events. The specific metrological approaches, measurement models and methods for

evaluation of measurement uncertainty must be developed for measurements in the NDSs. For solving this problem the measurement model [3] and the measurement results analysis model [4] for NDSs are created. These models base on the principles and methods of fractal analysis and dynamical chaos theory. Entropy analysis of the measurement results for NDS is made.

THE MEASUREMENT MODEL

The model for measurement of DVs in NDS [3] contains: the scheme of measurement experiment; the method for assessment of necessary and sufficient volume of information; the method for identification of the system behavior and for choosing the mathematical tools for measurement results processing; the method of measured quantity values evaluation.

The measurement model is destined for obtaining information about one of DVs set — X . If behavior of measurement system is chaotic, that system's phase portrait is a strange attractor with clear boundaries. The strange attractor projection on the axis of X values is equal to the interval $[X_{\min}, X_{\max}]$ that contains all possible true quantity values of DV. The purpose of measurement is to evaluate this interval. The main difference between DV of NDS and random variable is that one DV is characterized by interval of all possible true quantity values $[X_{\min}, X_{\max}]$.

According to the postulate that it is impossible to get the true quantity value of X during the measurement, the interval of true quantity values $[X_{\min}, X_{\max}]$ must be determined only with measurement uncertainty too. Therefore, applying the measurement model

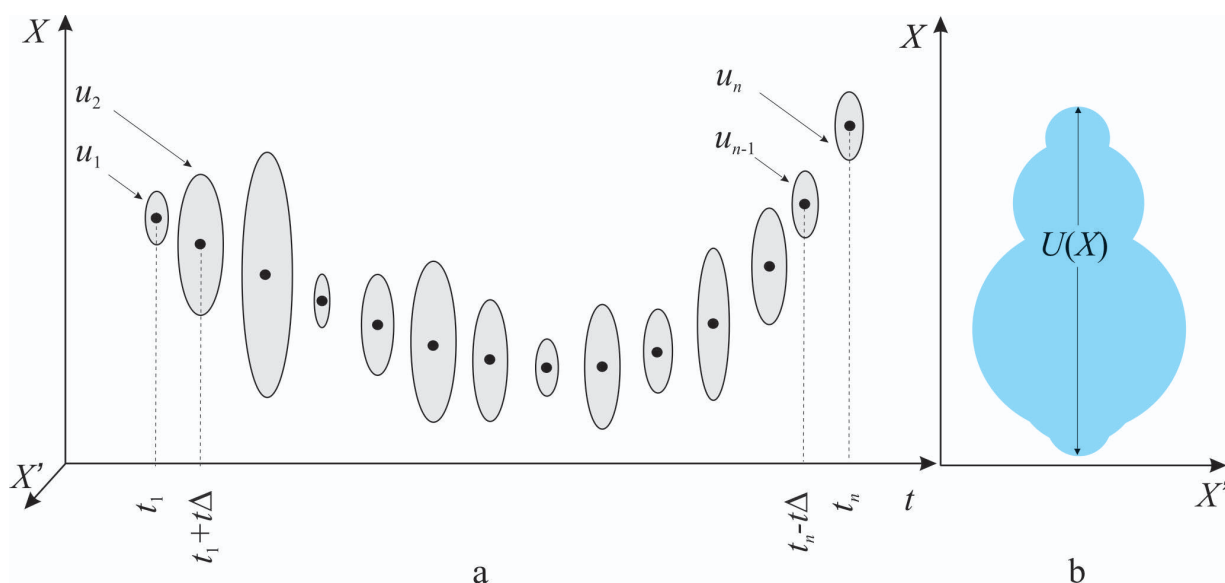

Figure 1. Measurement results: a — the measured quantity values of DV X at different time moments t_i , where Δt — an interval between measurements; b — the measurement results of all possible states X .

gives an interval $U(X) > [X_{\min}, X_{\max}]$ that contains all measured quantity values x_i of X_i (here X_i is a state of X) and their measurement uncertainties u_i . The interval $U(X)$ is equivalent to measurement uncertainty of all possible DV states. For calculation of $U(X)$ the group of m identical measuring instruments forms m time series of measured quantity values:

$$x_i^1(t_1), \dots, x_i^1(t_n); x_i^2(t_1), \dots, x_i^2(t_n); \dots; x_i^m(t_1), \dots, x_i^m(t_n), \quad (1)$$

where $x_i^1(t_1), x_i^2(t_1), x_i^m(t_1)$ — the measured quantity values of state X_i in the time moment t_1 that are got by measuring instrument №1, №2, № m respectively; n — number of X states.

Evaluation of measurement results y_i is based on knowledge about sources of uncertainties and the type A measurement uncertainty values. It can be described by next way [7]:

$$(y_1 - u_1, y_1 + u_1); (y_2 - u_2, y_2 + u_2); \dots; (y_n - u_n, y_n + u_n). \quad (2)$$

The measured quantity values (1) in the phase space are displayed like areas u_i (Figure 1, a), and the measurement results of all possible states of X look like the projection of all u_i on the phase plane $U(X)$ (Figure 1, b).

For calculation of $U(X)$ the minimum $(y_{\min} - u_{\min}, y_{\min} + u_{\min})$ and the maximum $(y_{\max} - u_{\max}, y_{\max} + u_{\max})$ values of the measurement results (2) are chosen. In this case all possible values of DV X are located in the interval:

$$U(X) = (y_{\min} - u_{\min}, y_{\max} + u_{\max}). \quad (3)$$

For classification of DV behavior the measurement model uses the method of fractal analysis of time series (2) [6]. For this the fractal dimension D of time series (2) is defined by Hurst method. If $D=1.5$ the DV behavior is random. In a case when $1 < D < 1.5$ or $1.5 < D < 2$ the DV behavior is chaotic. The fractal analysis of time series lets select the correct mathematical tools for measurement results processing. A fractal dimension D is used also for determination the necessary and sufficient number of measurement experiments:

$$n_{\min} \geq 10^{2+0.4D}.$$

Using the measurement models for NDSs [3] allows researching any random process with one metrological base, extending the Guide to the expression of uncertainty in measurement [7] for such complex systems like open, dissipative and chaotic NDSs.

THE MEASUREMENT RESULTS ANALYSIS MODEL

In the metrological theory a measurement equation is used like a tool for analysis of measurement results. A necessary condition for creation of measurement equation is stability of system. Stability is ability of system to save settings or dynamic under small per-

turbations and it is required condition for the analysis and prediction of the DV behavior. It's well known that there are some definitions for stability. Creating the measurement equation asks for the Lyapunov stability when the two random trajectories of the system phase portrait are close to each other at any time. The trajectories of chaotic NDSs diverge exponentially, so chaotic NDSs are not stable by Lyapunov. For these systems the measurement equation can't be created and it is necessary to develop new alternative analysis tools.

In dynamical systems theory, along with the Lyapunov stability, the Lagrange stability is considered. The Lagrange stability asks for a location of all measured DV X values within a certain phase space area. In the case of dissipative chaotic NDS such area is a strange or chaotic attractor. If the system phase portrait is a strange attractor, the NDS is stable by Lagrange. In this case, all possible values X_i of X locate in the interval $U(X)$ (3).

Thus, if the NDS is not stable by Lyapunov that its description by the measurement equation is an impossible task, but if the NDS is stable by Lagrange that its dynamic can be analyzed and predicted with using $U(X)$ (3) — the measurement results of all possible states X_i of DV X .

The measurement results analysis model [4], instead of researching the measurement equation, proposes to research the key NDS parameters. The model provides making a number of successive operations: determination of the attractor embedding dimension, the phase portrait restoration, the definition of local (the Lyapunov exponents, the time of prediction) and general (the Kolmogorov-Sinay entropy) parameters of NDS.

The most important part of the model is a restoration of a phase portrait. The restoration method was proposed by F. Takens [8] and consists in the construction of the state vectors of a system using the time series of measured quantity values (1):

$$\vec{x}(t_i) = (x_1(t_i), x_2(t_i - \tau), \dots, x_M(t_i - (M-1)\tau)), \quad (4)$$

where τ — the time-step delay of state vector components; M — the embedding dimension of phase portrait.

The Takens method is the established and widely used tool for restoration of a phase portrait. But from the metrological point of view it has the drawbacks. The method uses measured quantity values (1) like initial dates and doesn't use the measurement uncertainty. Since the true value of DV X_i locates in the interval $y_i - u_i \leq X_i \leq y_i + u_i$ (2) the analysis model proposes instead of one state vector $\vec{x}(t_i)$ (4) to use two

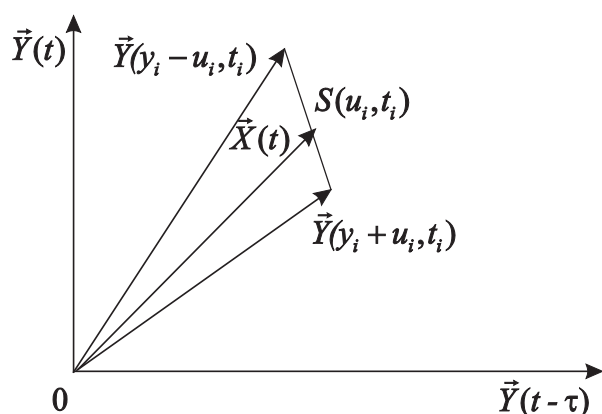

Figure 2. The restored vector field in point of time t_i for $M = 2$.

vectors (Figure 2):

$$\begin{aligned} \bar{Y}(y_i - u_i, t_i) &= \left[Y_1(y_i - u_i, t_i), Y_2(y_{i-1} - u_{i-1}, t_i - \Delta t), \dots \right. \\ &\quad \left. \dots, Y_M(y_{i-M+1} - u_{i-M+1}, t_i - (M-1)\Delta t) \right], \\ \bar{Y}(y_i + u_i, t_i) &= \left[Y_1(y_i + u_i, t_i), Y_2(y_{i-1} + u_{i-1}, t_i - \Delta t), \dots \right. \\ &\quad \left. \dots, Y_M(y_{i-M+1} + u_{i-M+1}, t_i - (M-1)\Delta t) \right], \end{aligned} \quad (5)$$

where $i = M + 1, \dots, n$.

The distance between the vectors (5) characterizes the uncertainty of the restored state vector $\bar{Y}(t_i)$ in point of time t_i :

$$S(u_i, t_i) = \left| 2\sqrt{u_i^2 + u_{i-1}^2 + \dots + u_{i-M+1}^2} \right|. \quad (6)$$

The vector field limited by state vectors (5) forms the phase portrait that contains the uncertainty of the restored state vector $\bar{Y}(t_i)$ (6) (Figure 2).

The restored NDS's phase portrait is the object for analysis of the measurement results and for prediction of future behavior of NDS. Using restored phase portrait the formulas for determination of NDS local and general parameters, that contain the measurement uncertainties of DV, are represented in the analysis model.

THE ENTROPY ANALYSIS

Also in metrology for evaluation of measurement results the probabilistic information theory is applied. This theory uses its key elements — the amount of information I and the Shannon entropy H like the quantities characterizing the measurement uncertainty. In the terms of the information theory the sense of measurement is a reduction of the interval of knowledge uncertainty about measured value (Figure 3). The amount of information obtained from measurements is given by next formula:

$$I = H_{\text{before}} - H_{\text{after}}, \quad (7)$$

where: H_{before} — the Shannon entropy of DV X before measurement; H_{after} — the Shannon entropy of DV X after measurement.

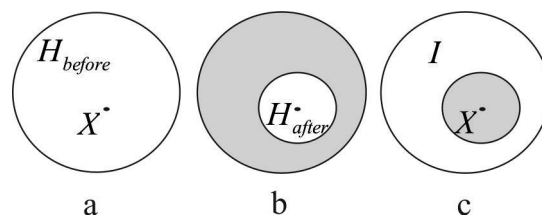

Figure 3. The visualization of information sense of measurement: a — the uncertainty area before measurement; b — the uncertainty area after measurement (white area); c — the area without uncertainty that is equal to the amount of received information (white area).

According to information theory, when the number of measurement experiments increases the value of Shannon entropy decreases $H_{\text{after}} \rightarrow H_{\text{min}} \rightarrow 0$, it's got the maximum amount of information about the measured DV X and the uncertainty area (Figure 3, b) tends to the point (Figure 3, c) matching the true value of the measured DV X .

In case of the measurement of DV in NDS the situation is different. The multiple measurements of DV also lead to a decrease of the Shannon entropy value $H_{\text{after}} < H_{\text{before}}$. A long-term measurements and consideration of all the factors, that influence on the measurement result, reduce the entropy values to certain minimum value $H_{\text{after}} \rightarrow H_{\text{min}}$. However, the minimum value of the Shannon entropy doesn't tend to zero $H_{\text{min}} \neq 0$. The amount of information received during measurement in NDS is limited to some uncertainty area (Figure 3, b). Increasing the number of measurement experiments and an observation time system also doesn't let to reduce this area. The reason of such situation is next. The measurement uncertainty in the case of NDS depends on the factors that are the causes of the type A and type B uncertainties that can be considered or excluded, but also on a complicated behavior of DV.

The measurement model, the measurement results analysis model and the entropy analysis will allow to create and to use the modified Concept of expression of uncertainty in measurement in case of real-world, open, dissipative, chaotic systems of different origins.

THE PRACTICAL APPLICATION

Successful metrological provision of scientific and industrial problems is the important key for their solutions. On the other hand, the quality of a measurement model and a measurement results analysis model are depended on a research profoundness of observed processes and systems.

The results of research of real physical, biological, social and even financial systems often allow us to classify them like open dissipative NDSs. Physicists, chemists and biologists more often use the synergistic approaches, methods of dynamical chaos theory and fractal analysis for study of various dynamical systems. However, using the modern methods for study of real NDSs researchers have not had the adequate metrological approaches and measurement models for such difficult systems.

The examples of real chaotic physical NDSs are the electrical circuits, lasers and acoustic beams in the far field. In 1983 Professor of California University L. Chua first ever demonstrated the regime of chaotic oscillations in an electrical circuit that consisted of two capacitors, a coil, linear and non-linear resistors of negative resistance. The experiment confirmed the assumption that even the simplest electrical circuits may have a chaotic behaviour.

In 2005 the group of scientists at the Max Planck Institute of Quantum Optics, investigating the chaotic behaviour of the quantum world, have been able to give the first ever demonstration of quantum chaos during atom ionisation. The experiment based on a display of classical photoeffect was fulfilled. During the experiment a laser beam forced rubidium to emit the electrons in a strong magnetic field. As a result, the electrons, whose behavior should be random, had a chaotic behaviour. The experiment proved that there is a link between chaos and fluctuations of photostream.

The scientists deal with dissipative and chaotic NDSs during a solving of various hydroacoustic problems too. In 1990s in the ocean acoustics the phe-

nomenon of ray chaos in inhomogeneous waveguides was described. It has been shown that at large distances (the thousands kilometers) the acoustic beams start to behave chaotically. This chaotic behavior must be taken into account in metrological assurance of hydroacoustic measurements.

A living organism can be represented like an open and self-organizing dissipative NDS. In the general case, the biophysical condition of human can be represented like an attractor. The different external random or periodic disturbances influence on this attractor. If we accept the model that health characterizes an organism's stability then for quantitative evaluation of health it is necessary to measure the recovery time of the steady state. Experimental medicine during a long time has used for evaluation of health the recovery time after physical exercises. The blood tension, heart rate, brain activity indicators and other characteristics of body, changing in time, can be considered like DVs of such DNSs. In this case any DV must be characterized by the interval of all possible values $U(X)$ (3) and the recovery time of the steady state.

Until recently some of the described DNSs and their DVs have been considered like "immeasurable" variables from the point of view of classical metrology. The development of the measurement model and measurement results analysis model and use of entropy analysis will allow metrological science to solve these and similar difficult measurement tasks that exist today and will appear in the future. The use of these models will allow examine any random processes standing on single position.

REFERENCES

1. Schuster H. Deterministic chaos (Physik-Verlag Weinheim). — 1984.
2. Machehin Yu. Physical models for analysis of measurement results Measurement Techniques 48. — 2005. — P. 555—561.
3. Machehin Yu. P. and Kurskoy Yu. S. Measurement model for nonlinear dynamic systems parameters Systems of information processing 99. — 2012. — P. 169—175.
4. Machehin Yu. P. and Kurskoy Yu. S. Measurements analysis in nonlinear dynamical systems Systems of information processing 105. — 2012. — P. 117—122.
5. Machehin Yu. P. and Kurskoy Yu. S. Entropy analysis of dynamic variables Systems of information processing 106. — 2013. — P. 100—104.
6. Crownover R. Introduction to Fractals and Chaos (Jones & Bartlett Publishers). — 1995.
7. BIPM, IEC, IFCC, ISO, IUPAC, IUPAP and OIML 1995 Guide to the Expression of Uncertainty in Measurement, 2nd edn.
8. Takens F. Detecting strange attractor in turbulence Lecture Notes in Mathematics. — 1981. — Vol. 898 (Berlin: Springer).